

Små, äldre och privatägda mejerier mer flexibla

Om ett företag lyckas anpassa sin produktion efter efterfrågevariationer, borde det rimligtvis vara mera lönsamt. Några forskare undersökte sådan flexibilitet inom mejeribranschen. Ett företag anses vara flexibelt om dess produktionskostnad per enhet inte påverkas mycket när produktionsvolymen ökar eller minskar i takt med att efterfrågan varierar.

Inom en och samma bransch finns ofta olika slags företag, som alla kan klara sig bra. Man kan undra varför inte de små företagen blir utkonkurrerade av företag, som kan åtnjuta stordriftsfördelar. Det kan vara så att mindre företag inte behöver ha låga enhetskostnader, om de har en stark position på föga priskänsliga marknadsnischer. De mindre företagen anses också vara bättre på att anpassa sig till vissa kunders specifika önskemål. Det finns en del tidigare forskning som förklarar att små och stora företag kan samexistera genom att de har olika strategier.

STORT ANTAL MEJERIFÖRETAG

Författarna hämtade sina data från en öppen alleuropeisk databank. Observationerna kommer från Polen, Italien, Frankrike och Spanien, vilka alla har stor mjölkproduktion och har mejerisektorer med olika strukturer. På en generell nivå är det möjligt att dra lärdomar också för svenska förhållanden.

I alla länder kännetecknas mejeribranschen av stora variationer vad gäller avräkningspriser, konsumentefterfrågan och handel över nationsgränserna. Antalet företag i analysen var uppe på nästan 2 200, vilket beror inte minst på att det i Sydeuropa finns ett mycket stort antal mejeriföretag i mikroklassen.

OLIKA STYRKEFAKTORER

Studien visar att stora och små mejeriföretag har olika styrkefaktorer. De stora är klart sämre på att variera sina produktionsvolymen. Denna nackdel kompenseras av att de ligger mycket högre i teknisk effektivitet. Det kan kanske överraska någon, men äldre mejeriföretag visade sig ha högre anpassningsförmåga än yngre. Forskarnas förklaring är att äldre företag har skaffat sig erfarenheter av hur man modifierar produktionskapaciteten.

Forskarna undersökte också om mejeriföretagens skuldsättning har betydelse. De konstaterar att eftersom företag med låg soliditet investerar mindre pengar, får de på sikt sämre förmåga att anpassa produktionsvolymen till efterfrågan.

Studien tyder på att större mejeriföretag, som satsar hårt att uppnå teknisk effektivitet, hamnar på efterkälken vad gäller flexibilitet i produktionen. Detta gäller inte riktigt för de mindre företagen, eftersom de kan uppnå god effektivitet med hjälp

av en stark position på sina respektive nischmarknader. Det vore intressant att veta om det finns skillnader mellan företag som producerar ost, konsumtionsmjölk och andra produkter, men datamaterialet tillåter inte sådana analyser. Dessutom har många företag flera produktionsinriktningar.

KOOPERATIV MINDRE EFFEKTIVA

Forskarna pekar på att kooperativa mejerier tar risker, när de investerar i fasta produktionsanläggningar, drar på sig stora skulder och har en rigid och byråkratisk organisation. Detta tillsammans med att föreningarna måste ta emot all den mjölk som medlemmarna levererar kan leda till både lägre effektivitet och sämre förmåga att anpassa produktionsvolymen till efterfrågesvängningar. De kooperativa mejerierna ligger efter då det gäller teknisk effektivitet. Forskarna spekulerar om att det kan bero på högre kostnader för kontroller, medlemmarnas benägenhet att vara gratispassagerare och svagare styrning av mjölkinflödet.

Avskaffandet av EU:s mjölkkvotsystem utlöste allmänt en debatt om de kooperativa mejeriernas konkurrenskraft. I linje med tidigare litteratur tyder denna studie på att kooperativa företag har lägre effektivitet. Föreningarna har i viss mån en sämre anpassningsförmåga än de icke-kooperativa konkurrenterna, bland annat eftersom de tar emot all mjölk från sina medlemmar.

SAKNAR LANTBRUKARENS PERSPEKTIV

I och med forskarna konstaterar detta måste också sägas att studien har en slagsida såtillvida att den granskar enbart förädlingsindustrin och bortser från mjölkbönderna. Visst kan mejeriföreningarna ha svagheter gentemot de icke-kooperativa företagen, men ur böndernas perspektiv är situationen en annan.

Det är inte skojigt att vara mjölkproducent och inte ha en pålitlig och långsiktig köpare av mjölken. När de icke-kooperativa mejerierna kan välja ut vissa mjölkbönder och rata andra, blir de gratispassagerare på de kooperativa företagens bekostnad.

Vill du läsa mer?

Stefan Hirsch, Ashok Mishra, Niklas Möhring & Robert Finger: Revisiting firm flexibility and efficiency: evidence from the EU dairy processing industry. European Review of Agricultural Economics, 2019, s. 1–38.

Jerker Nilsson, Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala

